

Pawel Jaroniec

Katedra Historii Wojskowej

Instytut Historii i Archiwistyki

Wydział Nauk Historycznych UMK

Streszczenie rozprawy doktorskiej: II wojna światowa w relacjach, wspomnieniach i pamiątkach żołnierzy „Ludowego” Wojska Polskiego

Promotor: prof. dr hab. Aleksander Smoliński

Poznanie obrazu życia codziennego żołnierzy ze wszystkimi jego składowymi jest *de facto* kluczowym warunkiem pełnego wglądu w historię każdej z wojen, które bez tego byłyby jedynie rejestrem pojedynczych zarówno pojedynczych bitew jak i całych kampanii jedynie w wymiarze strategicznym, operacyjnym i taktycznym.

Po roku 1989, już w demokratycznej Polsce, pojawiła się możliwość wolnych od presji światopoglądowych i politycznych badań nad dziejami „Ludowego” Wojska Polskiego z tego okresu II wojny światowej. Niestety także późniejsza uproszczona interpretacja treści tych publikacji w połączeniu z bieżącą walką polityczną, nie zawsze służyły obiektywnej ocenie tego wojska.

Podczas analizy tematu posłużono się różnymi źródłami. Przede wszystkim autor skorzystał z materiałów archiwalnych. Ich zbiory zlokalizowane są w Wojskowym Biurze Historycznym, w jego Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie. Znajduje się tam kolekcja Wojskowego Biura Badań Historycznych, w której zgromadzone są relacje i wspomnienia (głównie listy i autorskie przyczynki, często nigdzie niepublikowane) pisane przez szeregowych żołnierzy, często na polecenie ich dawnych przełożonych. Drugą grupę materiałów źródłowych wykorzystanych w pracy stanowią artykuły prasowe z lat 1945–1989, w których, w formie relacji i wspomnień, żołnierze „Ludowego” Wojska Polskiego opisywali swoje frontowe przeżycia. Dodatkowo wykorzystano w pracy *Akta Ludowego Wojska Polskiego*, w których umieszczano dokumentację z okresu walki: 1943–1945.

Należy też zwrócić uwagę na przekrojowy charakter zbadanych przez autora wspomnień i relacji żołnierskich. Obejmuje on zasadniczo wszystkie jednostki (1. i 2. Armii „Ludowego” Wojska Polskiego) i rodzaje broni (piechota, artyleria, zaopatrzenie, lotnictwo). Dodatkowo żołnierze tych formacji mieli w czasie wojny różne stopnie i z ich perspektywy opisywali wojnę.

Praca składa się ze wstępu, czterech właściwych rozdziałów oraz zakończenia i bibliografii.

Otwierające właściwą część pracy rozdział pierwszy zawiera opis dziejów i rozwoju „Ludowego” Wojska Polskiego (maj 1943–maj 1945), prezentację jego szlaku bojowego (udział w walkach z Niemcami) oraz omówienie celów i zadań politycznych (reprezentowanie sowieckich interesów i podporządkowanie ZSRS).

W rozdziale drugim autor pracy omawia warunki życia na froncie wschodnim. Począwszy od takich spraw jak zaopatrzenie w żywność, umundurowanie, wyposażenie w broń i amunicję i transport po podstawy higieny. Ważnym elementem omawianego zagadnienia są kwestie emocji, np. strachu, które towarzyszą żołnierzom na każdej wojnie. Dodatkowo uwzględniono zjawiska kar, dezercji czy życia religijnego, a także utrzymywania przez żołnierzy dystansu wobec rzeczywistości, przejawiającego się w poczuciu humoru.

W rozdziale trzecim zostały omówione trudne aspekty sojuszu – braterstwa broni – z Sowietami, z jednej strony wymuszonego poprzez walkę ze wspólnym wrogiem – Niemcami, z drugiej sojuszu z kimś, kto reprezentował odmienny ustrój, wrogi dla wielu świadomych tego Polaków służących w „Ludowym” Wojsku Polskim. Oprócz opisów epizodów wspólnych walk poruszono sprawę szeregu różnic natury kulturowej, politycznej czy obyczajowej. Poruszono także analizę wątków kobiet sowieckich oraz ocenę propagandowego i rzeczywistego wizerunku czerwonarmistów.

Rozdział czwarty zawiera analizę obrazu przeciwnika. W tym opisana jest charakterystyka niemieckich sił zbrojnych na froncie wschodnim. Znajduje się tu także zobrazowanie walk z Niemcami i ich sojusznikami. Autor pracy opisuje sposoby traktowania przez Polaków rannych, dezertów i jeńców niemieckich. Poruszane są także kwestie kontaktów z niemiecką ludnością cywilną. Oddzielne wątki dotyczą łupów zdobywanych na Niemcach, niemieckich zbrodni wojennych oraz walki propagandowej na froncie.

Pracę zamykają: zakończenie, w którym podsumowano przeprowadzone wcześniej analizy i uogólniono wnioski z nich wynikające. Bibliografia oraz zestawienie tabel i ilustracji wykorzystanych w pracy.

Paweł Janowiec
30.03.2023 r.

Pawel Jaroniec

Department of Military History

Institute of History and Archival Studies Faculty of Historical Sciences, Nicolaus Copernicus University in Toruń

Summary of Doctoral Dissertation: **The Second World War in the Accounts, Memoirs, and Diaries of Soldiers of the "People's" Polish Army**

Supervisor: Professor Aleksander Smoliński, PhD, Hab.

The understanding of everyday life of soldiers with all its components is de facto a crucial condition for a complete insight into the history of any war, which without it would only be a record of individual battles as well as entire campaigns solely in the strategic, operational, and tactical dimensions.

After 1989, in democratic Poland, an opportunity for unbiased research of the history of the "People's" Army of Poland from the period of World War II free from ideological and political pressures appeared. Unfortunately, the subsequent simplified interpretation of the content of these publications, combined with ongoing political struggles, did not always serve an objective evaluation of this army.

Various sources were used in the analysis of the subject. The author primarily relied on archival materials, whose collections are located in the Military Historical Bureau, in its Central Military Archives in Warsaw. The collection of the Military Research Office, in which the accounts and reminiscences (mainly letters and personal contributions, often unpublished elsewhere) written by ordinary soldiers, often at the request of their former superiors, are stored. The second part of source materials used in the work consists of press articles from 1945-1989, in which soldiers of the "People's" Army of Poland described their frontline experiences in the form of accounts and reminiscences. Additionally, the dissertation used the Files of the People's Army of Poland, in which documentation from the period of the fight, 1943-1945, was placed.

The cross-sectional nature of the soldiers' memories and accounts examined by the author should also be noted. They essentially cover all units (1st and 2nd Army of the "People's" Army of Poland) and types of weapons (infantry, artillery, logistics, aviation).

Additionally, soldiers of these formations had different ranks during the war and they described the war from their perspective.

The dissertation consists of an introduction, four main chapters, a conclusion and bibliography.

The first chapter of the main part of the work contains a description of the history and development of the "People's" Army of Poland (May 1943 - May 1945), presentation of its combat trail (participation in fighting against the Germans), and discussion of political goals and tasks (representing Soviet interests and subordination to the USSR).

In the second chapter, the author discusses the living conditions on the Eastern Front. Starting with such matters as the food supply, uniforms, weapon and ammunition equipment, and transportation as well as the basics of daily hygiene. Important elements of the discussed problem are emotional issues, such as fear or anxiety, which accompany soldiers in every war. In addition, the work takes into account phenomena such as punishment, desertion, religious life, as well as maintaining a distance from reality by soldiers, manifested in a sense of humor.

The third chapter discusses the difficult aspects of the alliance - brotherhood in arms - with the Soviets, on the one hand, forced by the fight against a common enemy - the Germans, and on the other hand, an alliance with someone who represented a different system, hostile to many conscious Poles serving in the "People's" Army of Poland. In addition to descriptions of shared combat episodes, the issue of a number of cultural, political, and customary differences was also addressed. The analysis of the subject of Soviet women and an assessment of the propaganda and the real image of the Red Army soldiers were also discussed.

Chapter Four contains an analysis of the enemy's image. This includes a characterization of the German armed forces on the Eastern Front. It also includes a depiction of the fights with the Germans and their allies. The author of the work describes the ways in which Poles treated wounded, deserters, and German prisoners of war. Issues related to contact with the German civilian population are also addressed. Separate themes concern the spoils obtained from the Germans, German war crimes, and propaganda fight on the front.

The work concludes with a summary of the previously conducted analyses and the conclusions resulting from them. A bibliography and a list of tables and illustrations used in the work are also included.

Paweł Janowiec
30.03.2023r.